

УДК 591.9 (25) : 595.42 (477.8)

**ФАУНІСТИЧНІ УГРУПУВАННЯ
АКАРИДІЄВИХ КЛІЩІВ (*ACARIFORMES*, *ASTIGMATA*)
АГРАРНИХ ТА ПРОМИСЛОВИХ МІСЦЬ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ**

Оксентюк Я.Р.

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Oksentyuk_ya@ukr.net

До акаридівських кліщів відносять велику групу видів, які складають надродину *Acaroidea*, що належить до ряду акариформних кліщів (*Acariformes*) [Акимов, 1985]. Значна їх кількість проходить свій життєвий цикл в середовищі створеному людиною. Акариди знаходять сприятливі умови для життєдіяльності і швидкого розмноження в середовищі, антропогенно зміненому або в закритих прибудовах різного призначення [Дудинський, Дудинська, 2015]. В досліджених нами пробах з аграрних та промислових місць зустрічаються різні комбінації видів акаридівських кліщів. Оскільки, акарокомплекси аграрних та промислових місць – це дві досить динамічні системи, які зазнають впливу багатьох абіотичних та біотичних чинників, що регулюють їх видовий склад [Дудинський, Дудинська, 2008].

Тому, наша робота була спрямована на вивчення фауністичних угруповань акаридівських кліщів з аграрних та промислових місць Житомирської та Рівненської областей.

Матеріалом слугують результати дослідження проб зібраних протягом 2015-2016 рр. з аграрних (хліви, господарські будівлі, де зберігається корм для сільськогосподарських тварин, сіно та солома з ясел і підстилки з місць утримання курей, корів та свиней, бджолині вулики) та промислових місць (складські приміщення, зернохословища, млини, комбикормові заводи) Житомирської та Рівненської областей. Проби збирали і доставляли в лабораторію у мішечках. Видалення кліщів із субстрату проводили вручну під бінокелем користуючись препарувальною голкою з краплиною речовини Фора-Берлезе. Для масового кількісного збору застосовували метод еклектування за Берлезе в модифікації Тульгрена. Для визначення видового складу акаридівських кліщів монтували у мікропрепарати зі застосуванням гуміарабікової суміші Фора-Берлезе [Гиляров, 1975]. Отримані дані піддавали статистичній обробці. Розраховували індекс домінування Палія-Ковнацьки (D_i) [Шитиков, 2003] окремих видів у пробах. Користуючись методикою С. Погребняка (1990), виявлений видовий склад акаридівських кліщів розділили за індексом домінування на групи: ядро, оточення, «шлейф».

Акарокомплекс складських приміщень, зернохословищ, млинів, комбикормових заводів нараховує 11 видів акаридівських кліщів. Домінуючим видом у промислових місцях є *Acarus siro* Linnaeus, 1758 з індексом домінування (D_i) 14,9%. Він є ядром комплексу акаридівських кліщів досліджуваних субстратів. Види *Glycyphagus domesticus* (De Geer, 1778) ($D_i = 9,8\%$), *Acarus farris* (Oudemans, 1905) ($D_i = 7,3\%$) та *Glycyphagus destructor* Schrank, 1781 ($D_i = 5,4\%$) є субдомінантами у досліджуваних будівлях. Субдомінантами першого порядку є 3 види акаридів: *Tyrophagus putrescentiae* (Schrank, 1781), *Tyrophagus molitor* Zachvatkin, 1941 і *Tyrolichus casei* Oudemans, 1923 з індексами домінування (D_i) 0,48 %, 0,4 % та 0,12 % відповідно. Види, які відносяться до субдомінантів та субдомінантів першого порядку становлять групу оточення у досліджуваних субстратах. Види *Acotyledon sokolovi* Zachvatkin, 1940 ($D_i = 0,02\%$), *Glycyphagus fustifer* (Oudemans, 1903) ($D_i = 0,04\%$), *Tyrophagus perniciosus* Zach, 1941, ($D_i = 0,04\%$), *Tyrophagus humerosus* Oudemans in Zachvatkin, 1941 ($D_i = 0,04\%$) є другорядними членами угруповання акаридів та «шлейфовими» видами у досліджуваних пробах з промислових місць.

Комплекс акаридів кліщів господарських прибудов складається теж з 11 видів. Проби відбирали з підстилки великої рогатої худоби, курей та свиней, ясел і залишків сіна. У досліджуваних субстратах домінуючими є 2 види акарид *A. siro* та *Gl. destructor* з індексом домінування (Di) 37,54 % і 16,49 % відповідно і вони становлять ядро комплексу акарид господарських прибудов. Вид *Gl. domesticus* (Di = 7,1 %) є субдомінантом в досліджуваних спорудах. Субдомінантами першого порядку є види *A. farris* (Di = 0,62 %), *Glycyphagus burchanensis* Oudemans, 1903 (Di = 0,18 %) та *Gohieria fusca* Oudemans, 1902 (Di = 0,19 %). Дані види акаридів кліщів відносяться до групи оточення у досліджуваному субстраті. Другорядними членами акарокомплексу господарських прибудов є *Acarus tyrophagoides* Zachvatkin, 1941 (Di = 0,06 %), *Glycyphagus michaeli* Oudemans, 1903 (Di = 0,08 %), *T. putrescentiae* (Di = 0,06 %), *T. molitor* (Di = 0,06 %) і *T. humerosus* (Di = 0,02 %) [Оксентюк, 2017]. Це «шлейфові» види комплексу акарид досліджуваних споруд.

Фауна акарид тваринних кормів (зернопродукти, комбікорм, сіно та солома), закладених на зберігання нараховує 22 види. Види *Gl. destructor* та *Gl. domesticus* є домінуючими у досліджуваних субстратах. Їх індекс домінування (Di) становить 46,87 % та 11,57 % відповідно. Вони є ядром акарокомплексу досліджуваного субстрату. Субдомінантом тваринних кормів є *A. siro* з індексом домінування (Di) 8,5 %. Види *T. putrescentiae* (Di = 0,52 %), *T. molitor* (Di = 0,15 %), *A. farris* (Di = 0,14 %) є субдомінантами першого порядку. Дані 4 види акарид належать до групи оточення. Другорядними членами комплексу акаридів кліщів тваринних кормів, закладених на зберігання є 16 видів, а саме *Gl. fustifer* (Di = 0,052%), *A. tyrophagoides* (Di = 0,03 %), *G. fusca* (Di = 0,03 %), *T. casei* (Di = 0,028 %), *T. perniciosus* (Di = 0,026 %), *Gl. burchanensis* (Di = 0,016 %), *Gl. michaeli* (Di = 0,012 %), *Chortoglyphus arcuatus* (Troupeau, 1879) (Di = 0,0047 %), *T. humerosus* (Di = 0,0017 %), *Tyrophagus longior* (Gervias, 1844) (Di = 0,0017 %), *Suidasia nesbiti* Hughes, 1948 (Di = 0,0004 %), *Tyrolichus casei* (Di = 0,0004 %), *Tyrophagus formicetorum* Volgin, 1948 (Di = 0,0004 %), *Tyrophagus mixtus* Volgin, 1948 (Di = 0,0004 %), *Glycyphagus pilosus* (Oudemans, 1906) (Di = 0,0004 %), *Schwiebea nova* (Oudemans, 1906) (Di = 0,0004 %). Дані акариди відносяться до «шлейфових» видів.

Акарокомплекс вуликів медоносних бджіл складається з 9 видів. Серед виявлених акарид переважають 2 види: *Gl. destructor* (Di = 62,9 %) та *Gl. domesticus* (Di = 33,25 %). Вони є домінантами і становлять ядро у досліджуваному субстраті. До субдомінанта комплексу акаридів кліщів бджолиного вулика відноситься *Aeroglyphus peregrinans* (Berlese, 1892) з індексом домінування (Di) 1,07 %. Види *T. perniciosus* (Di = 0,25 %) та *T. putrescentiae* (Di = 0,15 %) є субдомінантами першого порядку. Вони належать до групи оточення. Акариди *T. longior* (Di = 0,04 %), *Gl. fustifer* (Di = 0,036 %), *T. molitor* (Di = 0,018 %), *A. siro* (Di = 0,018 %) є другорядними членами угруповання акаридів кліщів у вуликах медоносних бджіл і відносяться до «шлейфових» видів [Оксентюк, 2016].

Згідно наших досліджень, акарокомплекс промислових місць складається з 11 видів, а аграрних – 23 видів акаридів кліщів. Отже, видова різноманітність акарид аграрних місць більша у порівнянні з промисловими. Це можна пояснити тим, що в аграрних місцях умови близькі до природних, адже промислові місця більше піддаються антропогенному впливу. Також на акарокомплекс складських приміщень, зерносховищ, млинів, комбікормових заводів менше впливають кліматичні умови, тому, що в будівлях, де зберігаються продукти, підтримується відносно стабільна вологість та температура.